Kahe aeruga kuningad, ühega vaeslapsed

Karl Juhkami
REPORTER

7. august 2020, 7:00
7 min lugemist

Kui rääkida Eestis sõudmisest, on vaikimisi saanud normiks, et selle all peetakse silmas paarisaerulisi paate. Säärase olukorra on põhjustanud 21. sajandi medalisadu, mille põhisüüdlaseks on omal ajal alaliidu presidendi Rein Kilgi poolt Pühaks Lehmaks ristitud neljapaat, mis on eesotsas olümpiapronksiga toonud meile tiitlivõistlustelt kümme medalit.

KUULA ARTIKLIT

Kunagi oli olukord aga hoopis vastupidine. Nõukogude ajal askeldasid Maarjamaa paremad pojad just üksikaerudega, mille krooniks oli Raul Arnemanni olümpiapronks 1976. aasta Montrealist. Miks on aga läinud nii, et üksikaer pole Eestis enam nii hinnas?

Matti Killing FOTO: Elmo Riig

«Eks see ressursist olene,» kostab üle poole sajandi sõudjaid kasvatanud **Matti Killing** (72). «Meil pole lihtsalt nii palju inimesi enam võtta, et võiksime igale poole trügida.»

Kasin pealekasv on sundinud sõudemehi ja -treenereid tegema valikuid, kus on määravaks saanud pisiasjad. Näiteks 11 täiskasvanute tiitlivõistluse medaliomanik **Allar Raja** (37) eelistas paarisaeru, sest tol hetkel olid seal ees Jüri Jaanson, Tõnu Endrekson ja Leonid Gulov. Mehed, kellele ta alt üles vaatas ja kandadele tahtis astuda. «Olnuks mul ees tugev üksikaeru punt, siis võtnuks ilmselt suuna sinnapoole,» sõnab Raja.

Sama juttu räägib omal ajal Eesti koondisse kuulunud sõudeliidu peasekretär **Robert Väli** (59): «2000ndate alguses tekkis meil üks paarisneljase punt, mis sai ree peale ja tulid saavutused. Kui sul on näidisena seltskond ees, siis noored nokad tahavad seda järele teha. Nii ongi paarisneljane kestma jäänud.»

Jaan Tults FOTO: Pärnu Postimees

Kolmel OMil meie sõudedelegatsiooni juht olnud Eesti sõudmise *grand old man* **Jaan Tults** (74) leiab, et kaaluvihtide muutusele aitas tugevasti kaasa ka treeningmetoodika muutus. Kui vanasti alustati põhiliselt (üksikaerulisest) kaheksapaadist, kust tuldi vähehaaval väiksematele alustele, siis nüüd tehakse esimesi tõmbeid üksinda. «Treenerid on läinud mugavaks. Nad on küll töökad, aga kasutusele on võetud metoodika, kus alustataksegi ühepaadiga, mis on paarisaeruline.»

Seda, et omal ajal üksikaerulise nelja- või kaheksapaadi pealt alustati, tõstavad esile ka teised. «Meil oli sõudebaasis õppepaadina üksikaeruline neljane. Sellega me oma esimesed liigutused ka tegime ja alles siis, kui kindlus oli vee peal kätte saadud, mindi ühesele üle,» lausub Väli, kuid hoogsamalt ta kellegi poole näppu viibutama ei hakka.

Nagu ei tee seda ka alaliidu asepresident **Mihkel Klementsov** (56). «Ei saa öelda, et treenerid läksid lihtsama vastupanu teed. Lihtsalt olud sundisid.» Selle all ei pea ta silmas ainult praegust nutilembust, vaid ka Eesti taasiseseisvumise valusid: 90ndate alguses leidsid paljud alaliidud ennast järsku kui kalad kuivalt, mis sundis samamoodi valikuid tegema.

Lisaks tõstab ta esile toonaseid kombed: «Mida aasta edasi, seda vähem noori trennis käib, mistõttu on treeneritel keeruline suuremat paatkonda, olgu see neljane või kaheksane, kokku ajada. Ühepaadi saad aga ikka veele saata.»

Teine sõudeliidu asepresident **Tanel Kliiman** (52) räägib sisuliselt sama juttu. «Omal ajal oli paatkondi lihtsam moodustada. Täna on noortel huvisid ja igasugu kõrvaltegevusi tunduvalt rohkem. Juhendajatel on raske lapsi üheks ajaks kokku saada, sest trennis käiakse erinevatel aegadel. Sealt tulebki paratamatus, et pigem käiakse vee peal nüüd ühestega.»

Raja kasutab olukorra ilmestamiseks talupoja loogikat: «Kui head paarilist üksikaerulisse pole, siis käidki üksi sõudmas. Aga kui leiad teise üksiku venna veel, siis ongi paarisaeruline kahene valmis.» Ei mingit jalgratta leiutamist või kohanemist ühe aeru ja kindla pardaga.

2016. aastal koos Rein Ottosoniga esimese Eesti treenerina 8. kutsetaseme saanud Killing toob välja ka asjaolu, et osades riikides ei lubatagi teatud vanuseni üksikaeru sõita. «Paarisaeruga arenevad kehapooled, selgroog ja luustik ühtlaselt. Kui noortel on kasvuaeg, siis soovitataksegi sõita pigem seda ning sellestki tulenevalt jäädakse paarisaerule truuks,» lausub ta.

Raja siin nii suurt ohtu ei näe. «Treeninguid alustatakse ikkagi ühepaadil ning ergomeetergi on kahe käega. Kui ettevalmistusperioodil aluseid vahetada ja alles spetsialiseerumisfaasis põhipardasse minna, siis pole kehaline disbalanss ilmselt enam küsimus,» sõnab pärnakas ning toob paarisaerulise paadi plussina veel välja selle lihtsuse. «Aere, mida peab juhtima, on küll kaks, aga liigutusena on see loomulikum.»

Kuldsest üritusest möödub kuraditosin aastat

Suurtes sõuderiikides oli, on ja jääb sõudmise prestiižseimaks aluseks roolijaga kaheksane. Seetõttu naljatatakse sõuderingkondades, et kõik ülejäänud paadiklassid on välja mõeldud pelgalt selleks, et esioktetist välja jääjad ka millegagi võistelda saaks.

Aastate jooksul on ka meil üritatud üksikaeru sõudmist läbi kaheksapaadi populariseerida ning 2007. aastal tabati seda tehes naelapea pihta, kui meie noormehed tulid mõneti ootamatult U23 vanuseklassi maailmameistriks.

Sünergia on põhiline: Kaheksapaadi puhul peavad mehed töötama ja liikuma samas rütmis, ka paati istudes. FOTO: Eesti Sõudeliit

«See pani sõudemaailma lainetama küll,» meenutab Väli. Tema sõnul oli efekt samasugune kui 2016. aasta EMil alagrupist edasi pääsenud ja kaheksandikfinaalis Inglismaad võitnud Islandi jalgpallikoondise puhul.

Robert Väli FOTO: Eesti Sõudeliit

«Nende puhul naljatati, et riigis on 300 000 inimest, aga kui vanurid, lapsed ning arstid, tuletõrjujad ja muud ametid maha lahutada, siis jääbki alles 11 meest, kes kõik parasjagu platsil olid. Meie sõudmise kohta visati sama nalja, et riigis ongi kümme sõudjat, kellest üks pandi rooli, üks treeneriks ja ülejäänud lihtsalt pidid paati istuma,» sõnab Väli muheledes.

Meesteklassis ei suutnud oktett läbilööki teha. Mõni kuu hiljem platseeruti täiskasvanute MMil viimaseks ning paaril järgmisel aastal MK-etapidele enam ei mindud. Vaid korraks, 2010. aastal seda üritati ning lisaks käidi EMil, kuid seal oli tulemuseks Vana Maailma tšempioniaadi viimane ehk kaheksas koht. Kokkuvõttes vajus plaan lörri.

Kibestunumad näitasid seejärel näpuga alaliidu poole, et kuidas nemad ei suutnud noormehi piisavalt toetada. Praegune peasekretär Väli sellega kriitikaga ei nõustu: «Kel silm säras ja pooridest mingitki tahet pritsis, sellele võimalus anti. Lõppkokkuvõttes on aga sportlane see, kes peab ennast vee peal koomasse tõmbama, mitte treener ega alaliit. Toetati kõiki, kes tahtsid, kuid töötunnid tuleb ise asjale taha panna.»

Kliiman räägib sama keelt, kuid rõhutab, et suures pildis saavutati U23 edu puhta fanatismi pealt, sest mingit paksu rahakotti, mis asja paremini liikuma oleks pannud, taga polnud.

Paljude kõnelejate sõnul võiski too 2007. aasta jääda meie ainsaks reaalseks šansiks kaheksapaadiga läbi lüüa. Oli see ju täpselt 80ndate lõpu n-ö beebibuumi põlvkond, kus noori tuli palju peale ja nad polnud veel nutiajastu poolt ära rikutud. «Meie rahvaarvu juures selline kaheksapaat üldse kokku saada... vaid korra aastatuhandes veab niimoodi,» sõnab Väli.

Rahvaarvust veelgi nukramad on teised arvud: spordiregistri andmeil on Eestis 775 sõudjat, millega ollakse riigis populaarsuselt 36. ala. Tagapool vibuspordist, malest, ratsutamisest, poksist, kui piirduda vaid mõne näitega.

Kui harrastajad maha arvestada, on number veelgi väiksem. Ja selle arvu juures üritame siis konkureerida Prantsusmaa, Suurbritannia, USA ja teiste suurriikidega, kus sportlaste arv on kohati kuuekohaline. Kõige tabavamalt võtab olukorra kokku Killing: «Berliinis on ainuüksi klubisid sama palju kui meil ühes klubis sõudjaid.»

Ainult kaheksast mehest ei piisa

Ja oleks see siis ainus takistus. Paraku ei pääse sõudmisegi puhul üle ega ümber rahast. Esiteks maksab juba korralik riistvara kümneid tuhandeid eurosid ning teiseks ei tähenda nelja- või kaheksapaadi omamine pelgalt nelja või kaheksa mehe ülal pidamist. Vaja on ka varumehi, kes on vajadusel valmis paati hüppama ning esiešeloni takka sunniks.

«Sõudmises on paatide kiirused ja dünaamika erinevad. See pole päris nii, et võtad ühest paadist ühe venna ja paned ta hopsti kohe kellegi teise asemele. Ideaalis peaks teine neljane n-ö farmpaadina kõrval olema,» sõnab Väli.

Lisaks eksisteerib üksikaeru puhul pardaprobleem, millele paarisaerulisel alusel mõtlema ei pea. Neid universaalseid mehi, kes meelsasti ja sama tugevalt vasaku ja parema poolega sikutaksid, niisama naljalt ei leia.

Sealjuures on raske alustada ka väiksemate paatidega, kuna kõik Postimehega kõnelejad lausuvad kui ühest suust, et üksikaeru kahene on sõudmise kapriisseim paat. Veidi utreerides: kui paarisaerusel üks mees ära väsib, siis teine veab aluse ikka üle lõpujoone, mis siis, et on lõpuks täielik kapsas. Üksikaerusel hakkaks paat aga sisuliselt ringiratast käima ning kallet tuleks hakata kompenseerima rooliga.

Väli sõnul kardavad seetõttu isegi mõned sõudjad roolijata kahest: «Endalgi hakkas jalg omal ajal värisema, kui treener käskis neljaselt kahesele üle minna.»

Meie paremad mehepojad on mõistagi üksikaeru proovinud, kuid sõrmenipsust pole edu tulnud. Seda ilmestab hästi ka eelmise aasta Eesti meistrivõistlustel juhtunu, kui Raja ja Sten-Erik Anderson klubi eest roolijata kahesega võistlustulle läksid. Kogenud paarisaerumehed küll, kuid üksikaerule keskenduvate Martin Rahuoja ja Margus Kodasma vastu nad ei saanud.

Allar Raja ja Sten-Erik Anderson olid mullu Eesti meistrivõistlustel väljas ka üksikaerulise kahepaadiga, kuid kullast jäid neid lahutama 15 sekundit. Selle napsasid igapäevaselt üksikaeruga rassivad Martin Rahuoja ja Margus Kodasma. FOTO: Eesti Sõudeliit

«Üksikaer tahab hästi head dünaamikat, vastasel juhul paat edasi ei liigu. Kui pole sama koolkond, treener ja klubi, siis võib olla keeruline kõike jooksma saada,» sõnab Raja. Ent tema ja Andersoni puhul olid need kriteeriumid ju täidetud. Mis siis ikkagi valesti läks?

Allar Raja FOTO: Mihkel Maripuu

«Kui üksikaeru ei harjuta, siis keerulise ilmaga on raske. Sileda veega võivad ka paarisaerumehed selle aluse üsna kiiresti sõitma saada, aga eelmine aasta oli Viljandis tuuline ja lainetav. Siis tulid mängu nüansid, millega ei osanud arvestada. Üsna kiiresti saime aru, et seekord meil asjad välja ei tule,» jätkab Raja.

Tema sõnul on üksikaerul eelis ka suurtel kahemeetristel koljatitel: «Oleks meil kaheksa Tõnu Endreksoni, siis oleks ka meil tippklassi kaheksane olemas.»

Tegelikult on pärast Rio olümpiat flirditud mõttega istutada Endrekson ja teised meie paremad sõudepojad kaheksasse. Ent liiga kaugele ideega ei jõutud. «Kaldal mõeldi jah, et prooviks kaheksasega,» alustab Väli jutustamist, «siis aga selgus, et pole päris nii, et hüppame teise paati ja teeme kohe ühe kiirema otsa.»

Lisaks tähendaks kaheksapaadile keskendumine meile kulda ja karda toonud neljase aastaks-kaheks unarusse jätmist, kuna tiitlivõistlustel pole sisuliselt võimalik mitmes paadiklassis korraga sõuda. Kui, siis ainult MMi puhul, ent «kui sul on kolmepäevane koomasport, siis sipsti tiitlivõistlustel kaheksasest neljasesse ei hüppa».

Pealegi olnuks säärane vangerdus meie spordi rahastust silmas pidades ohtlik. «Küsimus ongi, et palju sellele projektile aega kuluks,» sõnab Raja. «Meil on olümpiakomitee rahadega kaheaastane tsükkel, mis tuletab ennast kogu aeg meelde. Kui ühel aastal välja ei tule, siis ongi kohe selg vastu seina, et ettevalmistusrahad säiliks. Seda tuleb kogu aeg arvutada. Paraku on riskid liiga suured, et niisama nalja viluks paati muuta,» lausub ta ning toob karmiks näiteks prantslased. «Nemad võtsid kõik paremad üksikaeru mehed, et kaheksasel läbilööki üritada. Tegid neli aastat, aga A-finaali ei jõudnudki.»

Sama meelt on ka Endrekson: «Selle projekti edukuseks peaks eraldi aega võtma ning finants peaks olema kindlasti tagatud. Päris nii ei saa, et katsetame: äkki töötab. Seal on vaja kaheksa indiviidi ühes rütmis liikuma saada.»

Killing, kellele üksikaer on alati hingelähedane olnud, mõistab kauaste hoolealuste hoiakut. «Kui Endrekson ja Raja on 11 tiitlivõistluste medali omanikud, siis miks nad peaksid minema teist poolt avastama? See, et meil on üldse sellised tipud ühele ajahetkele juhtunud, on paras ime. Ma ei tea, keda tuleks selle eest tänada, kas Jumalat või Eesti rahvast,» sõnab ta lõpetuseks.

Sõudjad Allar Raja (vasakul) ja Tõnu Endrekson on kahekesi käinud läbi tulest ja veest, ent üksikaeruline alus neid ei tõmba. FOTO: Tairo Lutter

SEOTUD LOOD